

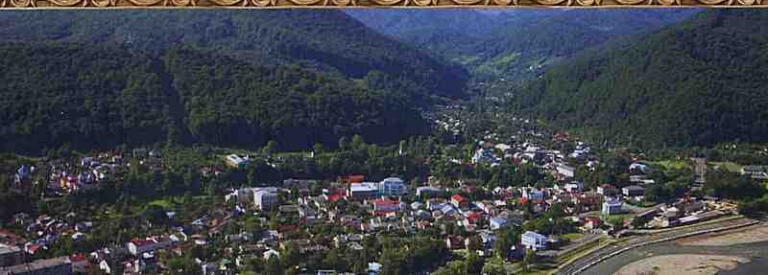
Б9632
9(62)
С.856

Ілля Стринадко

В
ИЖНИЦЬКА
ПРАВОСЛАВНА
ГРОМАДА

ЗМІСТ

Передмова. Марія Мандрик-Мельничук.....	3
Зачин.....	7
У СКЛАДІ КНЯЖОЇ ДЕРЖАВИ	
Монголо-татарська навала.....	10
У СКЛАДІ МОЛДАВСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	
Молдавський період.....	14
У СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ	
Перші реформи Австрії, закриття Вижницького жіночого монастиря.....	21
Соціальний стан, антикріпосницький рух.....	29
Будівництво православних культових споруд.....	34
Парафіяльний устрій.....	50
Список православних священиків, які обслуговували Долішню і	
Горішню Вижницю та Черногузи.....	61
Невтомний трудівник на ниві Божій.....	68
Громадсько-політичне життя.....	72
Товариство «Українська Школа».....	85
Політичне товариство «Вижницько-Путильська Рада».....	92
Українське драматичне товариство «Буковинський Боян».....	95
Рух тверезості (антиалкогольна боротьба).....	101
Склеп «Анни Москви» у Вижниці над Черемошем.....	108
Український Народний Дім.....	110
Товариство «Шкільна Поміч».....	112
«Православна Бурса».....	116
Вижницька державна гімназія.....	122
Міжконфесійні стосунки і стихійні лиха.....	136
Вижницька єврейська громада.....	147
Перша світова війна (1914-1918 рр.).....	151
У СКЛАДІ КОРОЛІВСЬКОЇ РУМУНІЇ	
Окупація краю.....	171
Громадсько-політичне життя.....	176
Церковна реформа, парафіяльний устрій.....	188
Православні священики і дяки, які обслуговували Вижницю, Виженку,	
Рівню і Черногузи.....	196
Завершення будівництва церкви «Успіння Пресвятої Богородиці»	
(нині Свято-Михайлівська) у Вижниці.....	199
Будівництво Свято-Миколаївської церкви.....	205
Церква Святої Параскеви.....	210
Освіта.....	211

Випускники Вижницької гімназії	219
РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	
Встановлення радянської влади	228
Невиправдані сподівання.....	233
Репресії проти духовенства і духовності.....	240
Початок війни.....	242
Повторна румунська окупація.....	251
Відновлення радянської влади	256
ОУН і УПА в роки війни	262
«Нове» ставлення радянської влади до Церкви.....	276
ПОВОЄННЕ ЛИХОЛІТТЯ	
Тоталітарний режим.....	286
Продовження репресій	298
«Нова» релігійна політика	313
Фінансово-господарська діяльність Церкви.....	331
НОВІ ВИПРОБУВАННЯ	
Закриття храмів.....	337
Пожежа у Свято-Успенській церкві (нині Свято-Михайлівської) та її закриття	
Утиски духовенства.....	342
Архієпископ Мефодій.....	351
Нові форми боротьби проти Церкви	355
Подальші утиски церковно-релігійного життя	361
ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ І ЦЕРКВИ	
Національно-державне відродження.....	373
Лібералізація державно-церковних стосунків	394
Новітнє відродження Української православної церкви.....	400
Створення УПЦ Київського патріархату.....	410
Поглиблення розколу між УПЦ Київського патріархату і	
УПЦ Московського патріархату	416
Вплив релігії на національне відродження вижничан	435
ВИЖНИЦЬКА ГРОМАДА В ОБ'ЄКТИВІ	452
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА	496
Ілля Стринадко. Довідка.....	516

довідають ся про розпочату науку сподіє ся управа школи, що число власних корінних учеників в завиденію перевищить в шкільному році 1917/1918 значно цифру 200.

З учительських сил живуть тепер у Вижниці слідуочі панове: проф. Бажалук, Лакуста, Павлусевич, Яцевюк і о. екзарх Семанюк. До покликання були б отчі учителі нашої гімназії: проф. Вальнер, Доцівник, Ткачук, Андрієвич, Королевич, Филипович і о. Луцький.

Значна більшість учеників нашої гімназії ходить до школи з дому своїх родичів, для меншості поза місцевих є добрі мешкання в двох бурсах, а крім того по приватних стаціях. Готових мешкань (поодиноких кімнат) для учителів, що повернуть поки що без родин, є у Вижниці доволі.

Прокормленню за місцевих учеників приходить з помогию політична власть заснованем т. зв. «воєнної кухні» у Вижниці, прокормлення учителів в порівнянню з іншими містами і містечками у Вижниці дуже легке і дешево».²⁰¹

У зв'язку з продовженням військових дій мобілізація в австро-угорську армію серед гімназистів, які воювали на різних фронтах, окремі служили разом, тривала. Так, для прикладу, Василь Руснак служив у австрійській армії разом з Іваном Данилюком, Миколою Манівою та Кристановичем, які пізніше стали священиками, та Іваном Дудичем.

МІЖКОНФЕСІЙНІ СТОСУНКИ І СТИХІЙНІ ЛИХА

Православні буковинці у 1774 р. опинилися у складі багатонаціональної і багатоконфесійної Австрійської (з 1867 р. Австро-Угорської) імперії з пануючим у ній римо-католицьким віросповіданням. Для усунення явної дискримінації на релігійному ґрунті робилися певні кроки, на відміну від Російської й Османської імперій, де дотримувалися курсу на зміцнення позицій пануючих у них релігій. Отже, під скіпетром Габсбургів буковинці різних етнічних груп та віросповідань почали вчитися жити поряд, будучи толерантними один до одного.

Австрійський імператор Йосиф II у 1781 та 1783 рр. видав низку указів про запровадження релігійної толерантності зі свободою віросповідання, де урівнювалися в правах віруючі різних конфесій, офіційно визнаних релігій, які мали рівні політичні права. Пізніше патентом від 31 грудня 1851 р. визнавалася також свобода змінювати віросповідання, що було підтверджено спеціальним законом, прийнятим парламентом у травні 1868 р.²⁰² Офіційно визнаними релігіями в Австрії були: католицька (римська і вірменська), православна, євангелічна, уніатська, вірмено-григоріанська та іудейська. Перелік конфесій на Буковині під час державних переписів населення подавався у такому порядку: римо-католики, греко-католики, вірмено-католики, старо-католики, православні, вірмено-православні, євангелісти, липовани (російські старообрядці), іудеї, магометани, інші, атеїсти.

Якщо говорити про повагу до прав людини, виявлення толерантності не означає терпиме ставлення до соціальної несправедливості, відмови від своїх

або прийняття чужих переконань. Це означає, що кожен може дотримуватись своїх переконань і визнає таке саме право за іншими. Це означає визнання того, що люди з природи своєї відрізняються зовнішнім виглядом, становцем, мовою, поведінкою і мають право жити в мирі та зберігати свою індивідуальність. Це також означає, що погляди однієї людини не можуть бути нав'язані іншій.

Особливого змісту набувала міжконфесійна толерантність буковинців у хвилини нещастя і важких випробувань, під час майже щорічних пожеж, повеней та інших природніх катаклізмів.

Внаслідок проливних дощів урожай 1863 року був нижчим, ніж урожай 1862-го, на 9 %, 1864 року – на 50 % нижчим, ніж того ж 1862-го. А в 1865 році внаслідок посухи (вже вкінці травня було 28-36 градусів у тіні) було зібрано лише 9% річного врожаю. У 1864 році було використано запаси 1863-го. У 1865 році неврожай охопив увесь край. Про це лихо газета "Буковина" від 12 червня 1865 року писала: "... Всі і старі, і малі взялися гуртом за плуги і лопати, бо голодний рік, що тільки но минув, ще був дуже свіжий у пам'яті і асоціювався з нуждою та гіркими сльозами. Але постала немилосердна посуха у травні, яка спалила сходи посівів, потім раптом у червні вдарив мороз і все вимерзло, стало по-осінньому жовтим. Тепер уже нема ніякої надії на краще і нема сумніву, що селян чекає важка доля голодної смерті, ще важча, ніж минулої зими і весни. Вже тоді померло чимало людей..."²⁰³

Худоба масово спродувалася, бо не було кормів. Ціни ж на зерно неймовірно зростали. Внаслідок цього, наприклад, селянська сім'я, що продала корову, могла прожити на вирученій за неї кукурудзі всього 1-2 тижні. Чимало селян, щоб роздобути кошти на харчі, продавали за низькими цінами власні хати і землю – 10-15 гульд. асигнаціями за 1 йох (0,75 га). Але через те, що гроші

втрачали свою цінність, селяни почали віддавати землю лихварям-грабіжникам безпосередньо за харчі: за шматок хліба – одну пажину (129 кв. м).²⁰⁴

Голодні люди їли те, що противно людській природі: варений мох, жолуді, кору з дерев, а навесні 1866 року – різноманітні бур'яни, траву.²⁰⁵ До голоду додалися ще й хвороби, особливо тиф, що прийшов зі сходу, який народ охрестив "чорною смертю", або чорною пропасницею, бо тіло померлого ставало чорним. З півдня прийшла ще й холера. В офіційних публікаціях стверджувалося, що з осені 1865-го по листопад 1866 року померло на Буковині до 50 тис. осіб, або 10 % населення.²⁰⁶ У Вижницькому повіті за 1865 р. померло 1375 осіб, 1866 р. – 4717, 1867 р. – 939 осіб.²⁰⁷

Парафіяльна громада церкви Успія Пресвятої Богородиці у Долішній Вижниці про ці події писала так: «Наші здебільшого дуже бідні члени громади дуже збідніли в матеріальному плані, неврожай 1865 і 1866 років, пожежа у Вижниці в 1867 році, в результаті чого вигоріла більша частина цього торгового містечка, майже щорічні повені, четверта частина місцевості була покрита водою, внаслідок чого наша громада повністю зруйнована.

Ми були змушені волею неволею продавати рухоме майно і необхідну носильну одягу за низькою ціною для купівлі продуктів, щоби не вмерти з голоду і через це попали у руки лихварів, з яких виборсувалися упродовж багатьох років.

Епідемія 1867 року знищила майже половину чоловічого населення, без голів сімейств залишилися безпорадні вдови та сироти, які не мали можливості виплачувати борг».²⁰⁸

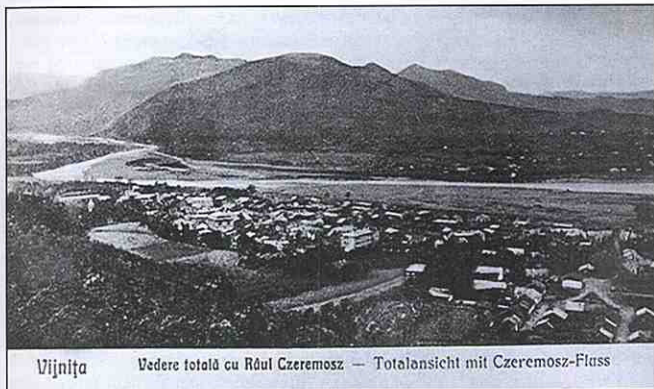
Przeg Czeremoszu po powodzi.

Вижниця. Наслідки повені

Газета «Буковина» від 26 листопада/8 грудня 1893 р. писала: «Вижниця, як відомо, потерпіла дуже в часі сегорічної послідної повіни, ціла улица т. зв. «перший зарінок» пішла з водою, поверх 30 хат з забудованями. Много родин християнських і жидівських остали без даху, без кусня хліба, бо повінь заскочила так на борзі, що ледви люди могли самі себе спасти — где хто лиш усьпів уратовати що найпотрібнійше.

Щоби хоч в части пособити сему горю, завязав ся зараз ратунковий комітет під проводом начальства судового і політичного. Комітет заняв ся збиранем добровільних жертв, і заходам его удалось виклопотати у дідича вижницкого, п. Криштофовича і Венгриновича взглядно у теперішного п. гр[афа] Рея два морги ґрунту під горою званою «Шешор» і на тім купленім ґрунті будуеси тепер „Нова Вижниця“. Межи 36 родин розпарцельовано сей ґрунт, зроблено цілий плян нового міста і ринком, улицями і проч».²⁰⁹

«Великий огонь навістив знову містечко Вижницю. Огонь вибух в ночі з середи на четвер і лютив ся аж до 1 години на полудни. Погоріло цілковито 27 хат в части міста притикаючої до села Виженка, між иншими также дім адюнкта судового Коралевича враз з цілим урядженем. З будинків публичиих не

Вижниця, 1896 р.

потерпів жаден, кромі уряду почтового, на котрім погоріла часть даху».²¹⁰ Про це повідомляла газета «Буковина» від 1/13 липня 1894 р.

Для, того щоби применшити страшне лихо і нечувані злидні від катастрофічної пожежі у Вижниці, на яку відгукнулася значна кількість буковинців незалежно від конфесії і національності, газета «BUKOWINER POST» у статті «Гігантська пожежа у Вижниці» у номері від 30 грудня 1900 року писала:

«Гігантська пожежа виникла у четвер ц[ього] м[ісяця], як тепер встановлено, опівночі. У перші вранішні години Чернівецька інспекція поліції в особі службовця магістратського офіціала Блаукопфа отримала телеграму про розповсюдження велетенської пожежі і [прохання] про якнайшвидше надсилання Чернівецької пожежної команди на невідкладну допомогу. Офіціал Блаукопф зразу ж відправився до крайового президента барона Бургіньйона, дозволив собі його розбудити і повідомив про телеграму, потім сповістили бургомістрові барону Кохановському. Тут же повідомили пожежній команді і розпочали збиратися, по-перше вирішили відправити на допомогу до місця пожежі спеціальний потяг. На жаль відправка цього потяга затрималася на три години тому, що три години вирішували, хто оплатить поїзду.

Між іншим звістка про катастрофічну пожежу у Вижиці розлетілася по всьому місту, величезна маса людей зібралася на вокзалі, щоби бути присутніми при відправці поїзда. Поїзд використала пожежна установа щоби направити пожежний обоз і якомога скоріше дістатися до місця пожежі. З поїздом відправилися крайовий президент барон Бургіньйон з президійним секретарем повітовим головою д-ром Сойтером фон Лоетцом, фінансовим директором надвірним радником Шедлем, старшим директором пошти фон Пошем, старшим лейтенантом жандармерії Катарджі, далі депутатами Георгом бароном Василько, Миколою фон Василько, який є депутатом від Вижицького виборчого округу.

Коли поїзд прибув у Вижицю, більша частина міста вигоріла. За першою оцінкою кількість згорілих будинків біля 300. Керованого гасіння пожежі звичайно не відбувалося. Як при кожній величезній пожежі першою жертвою пожежі стало пожежне депо, першими згоріли всі засоби пожежогасіння. Але якби вони і були, то допомогли би не багато, оскільки вогонь розповсюджувався з неймовірною швидкістю і було незрозуміло, що гасити першим, великі зусилля зосередилися на рятуванні майна і добра і це не могло бути інакше.

Чернівецька добровільна пожежна команда прибула до Вижиці в 11 годині, обмежила себе тим, що рятувала від пожежі будинки, які вціліли при пожежі. Особлива увага надавалася державним спорудам, вони всі вціліли. Приміщення повітової управи залишилося непошкодженим, в той час як приватна квартира голови повітової управи фон Табора згоріла. Як тільки крайовий президент прибув до Вижиці розпочалася акція допомоги погорільцям. Крайовий президент передав голові Вижицької повітової управи фон Табора внесок 2000 корон для роздачі допомоги. Поступали подальші внески: Буковинський сейм, зразу ж після того як довідався про пожежу телеграфом переказав 2000 корон на допомогу погорільця. Далі тут же пожертвували: великий землевласник Йозеф Барбер – 1000 корон, Буковинська Ощадна Каса – 500 корон, Чернівецька єврейська релігійна громада і іпотечний банк – по 400 корон, барон Георг фон Василько – 600 корон, Микола фон Василько – 500 корон, Г. Краус і Вільгельм Бадіан – по 100 корон, Філіглер – 50 корон. Також місцевий підприємець Ігнац Бальтер (Лувр, вул. Головна, 15) призначив для погорільців з

Вижниці 10% денного доходу з 29 грудня по 6 січня 1901 року, крім того, – при фіксованих цінах, які діють у цих магазинах, без націнок на всі товари. Цей гуманний крок купця Бальтера заслуговує на численне обговорення у магазинах і схвалення. Інші купці можуть наслідувати його приклад. Дирекція місцевого театру прийме бідних погорільців. Для Вижницьких погорільців у Новорічну ніч виконують мелодійну оперету Штрауса «Ніч у Венеції». Всі кошти від продажу квитків, а також і пожертви передадуть для погорільців. Можна не сумніватися, що всі місця у театрі на 31 число цього місяця будуть розпродані. Кожен з задоволенням допоможе погорільцям.

Президент краю кинув клич про збір коштів для погорільців Вижниці. Ми переконані, що кожен буковинець без різниці конфесії і національності внесе свій внесок для того, щоби применшити страшне лихо і нечувані злидні.

Точні цифри лиха наступні: згоріло 280 будинків, здебільшого в одному напрямку, шкода склала 600000 корон, 600 родин із 2500 особами залишилися без даху над головою, під відкритим небом у таку холодну пору року. Такі факти говорять більше ніж заклики, вони волають про допомогу. Наша редакція охоче прийматиме пожертви і передаватиме за призначенням.

Пожежа розпочалася з постоялого двора. Причини пожежі ще не встановлено. У подальшому Вижницька місцева пошта і телеграф повідомлятимуть про катастрофічну пожежу щоденно до 12 години ночі.²¹¹

Газета «Буковина» за 29 грудня (11 січня 1901) у статті «Хто рад би подарувати погорільцям», розповідаючи про це лихо, повідомила що в перші дні збору коштів зібрали 11325 корон.²¹² А німецькомовна газета «CZERNOWITZER ZEITUNG» закликала 3 січня 1901 р. до збору одягу погорільцям з Вижниці: «У січні 1901 року кожного понеділка, середи і четверга з 9-ої до 12-ої години в приміщенні цісарсько-королівської повітової управи приймаються пожертви одежею через помічника директора цісарсько-королівської управи. Вони потім будуть передані допоміжному комітетові для роздачі. Приймається тільки придатна одежа і частини одягу».²¹³ Ця ж газета вже 6 січня повідомляла: «На користь погорільців з Вижниці лектор Конрад Пекельман прочитає у неділю 13 цього місяці в залі ратуші лекцію про сучасну і класичну поезію. Квитки можна придбати у книгарні Пардіні. (Енгель і Сухенко). Весь дохід присвячується вищеназваній меті».²¹⁴

Газета «Буковина» від 28 квітня 1901 р. писала: «На вижницьких погорільців зібрали доси 48.265 корон. Крім того поставив посол Николай Василько в радї державній внесене, щоби їм уділено запомогу не меньше як 200.000 корон з державних фондів. Справедливо пише про це «Руска Рада» що через такий добрий «гешефт» готова Вижниця щороку горіти, вона й так вже горить дуже часто».²¹⁵

ПРОТОКОЛ

Засідання, що відбулося у Буковинській Крайовій управі стосовно відбудови міста Вижниця²¹⁶

29 травня 1901

ПрисутніЙ[ого]Екс[еленція]крайовийпрезидентфрайгерфонБургіньон –
голова

представники виконавчого комітету сейму барон Ніколаус Мустаца, про-
фесор Степан Смаль-Стоцький з будівельним радником Лукасевичем

Д-р Александр барон Гормузакі як представник ц[ісарсько]-к[оролівської]
фінансової прокуратури

представник відділу статистики старший інспектор Володимир фон
Езірський

представники ц[ісарсько]-к[оролівської] Буковинської крайової управи:

ц[ісарсько]-к[оролівський] комісар Якоб рицар фон Мікулі

ц[ісарсько]-к[оролівський] старший будівельний радник Фрідріх
Габердандт

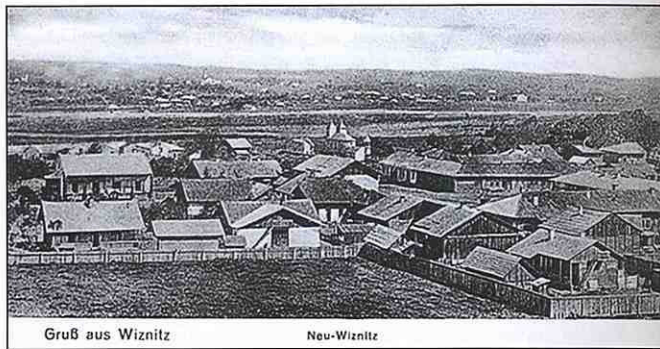
ц[ісарсько]-к[оролівський] старший інженер Крістоф Косинський

ц[ісарсько]-к[оролівський] крайовий радник голова повітової управи Ан-
тон рицар фон Табора

Йозеф Лувіш бургомістр Вижниці з громадськими радниками: Фран-
цом Госбайном і Теодором Семанюком, гр[еко]-пр[авославним] священником і
допоміжним комітетом: Клеменсом Ентцінгером р[имо]-к[атолицьким] священни-
ком і Самуелем Рознером, Еразмусом Хмільевським представником графа Рея.

ц[ісарсько]-к[оролівський] конц[ипіст] практ[икант] б[ар]он Пулль писар

Після привітання присутніх головуєчий докладно пояснив предмет
нинішньої конференції, про що уже йшлося у технічних висновках від 10/1, 30/4
і 12/5 1901 і в загальному в способі проведення цієї роботи. У відповідності до

останніх обставин встановлено, відповідна парцеляція для створення будівельних ділянок для потреби виправлення кадастрів та подальшого впорядкування у кадастрових книгах після договорів сторін відбудеться за участі допоміжного комітету.

Представник графа Рея Еразм Хмілевський пояснив від імені графа Рея: Я готовий продати необхідні передбачені для переселення земельні ділянки (зазначені на ескізному проекті від 8/1 901 буквою Д). Я правлю ціну, якщо ґрунт буде використаний як будівельна парцеля 2 корони за квадратний клафтер, якщо земельна ділянка використовуватиметься для громадських цілей, це значить для створення торгової площі, відкриття вулиць, криниць і т. д. то коштуватиме 1 крону за квадратний клафтер.

Я оговорюю, що в усякому разі 40% створених будівельних парцелів будуть продані. У певній мірі, якщо парцелі не будуть затребувані, я готовий забрати їх назад. За цю зворотну купівлю я готовий заплатити 2 корони за квадратний клафтер з прирахуванням зроблених для цієї частини міста інвестицій, це значить коштів для створення торгової площі, відкриття вулиць, громадських криниць.

Представники громади згодилися на купівлю ґрунту і погодилися вплинути на окремі сторони, з тим щоби власники малих парцелів віддали їх і перебрали створені парцелі на землях графа Рея.

Далі представники громади погодилися взяти створені площі, вулиці й криниці на громадське утримання. Потім було одноголосно прийнято висновок старшого будівельного радника Габерландта – за винятком визначення 3 пожежних районів як основу для проведення заходів.

Щодо пожежно-поліційних заходів стосовно окремих будинків то виконавчий комітет Буковинського сейму надасть громадам відповідні вказівки. При цьому головуючий звернув увагу на те, що окремі сторони не мають відчувати примусу щодо обміну земельних ділянок, тому що при всіх обставинах має дійти до того, що державна субвенція має бути використана для відбудови Вижилиці, і ті сторони, які відмовляться продати свої недостатні парцелі і не придбають відповідних парцелей для відбудови своїх будинків, не зможуть розраховувати на допомогу держави, ті сторони, які не збудують вогнестійких будинків можуть відповідно розраховувати тільки на дуже незначну підтримку. Далі головуючий пояснив, що справою голови повітової управи повинно стати забезпечення за втручання громади та допоміжного комітету після проведення переговорів складених протокольно взаємних угоди щодо згоди окремих сторін.

На закінчення головуючий довів до відома, що питання отримання звільнення від податків, що впливає з цих юридичних угод уже порушено крайовою управою і уже вжито заходів щодо розпорядження про проведення парцеляції геометром статистичного відділу.

На цьому засідання закрито

б[ар]он Пуль

ц[ісарсько]-к[оролівський]

конц[іпіст] практ[икант] писар

Німецькомовна газета «BUKOWINER POST», розповідаючи про чергову пожежу у Вижниці в номері від 18 липня 1909 р. вказала на одну із основних її причин: «Нам повідомили з Вижниці, що у міському районі Badgasse від шаленої пожежі [яка відбулася в ніч з 11 на 12 липня і більше 1500 осіб лишилося без даху, при шкоді 80 000 корон] вціліло тільки 10-12 будинків. Із тих будинків, що згоріли, близько 30-ти були застраховані на дуже незначну суму. Причини швидкого розповсюдження пожежі у тому, що будинки дерев'яні і розташовувалися один біля одного.

Врешті траса дороги у цій частині міста неправильна (нерівномірна) і при відбудові міста треба подумати про усунення цього дефекту шляхом звернення до влади про складання інженером плану врегулювання вулиць».²¹⁷

Про цю ж пожежу газета «Буковина» писала так: «В ночі з неділі на понеділок згоріло у Вижниці около 100 хат – цілі дві ulиці. Материяльна шкода мінімальна; всі хати були старі, дерев'яні. Огонь горить ще тепер, хоч сторож пож. вижницка і кутска працювали при огни через цілу ніч. З Русинів [українців] не поніс ніхто ніякої шкоди. Страти в людях нема».

Показовим прикладом міжконфесійної толерантності вижничан у хвилину нещастя та важких випробувань є порятунок римо-католицьким пастирем у Вижниці святих дарів з охопленої полум'ям православної церкви Успіня Пресвятої Богородиці. Московфільська газета «Православная Русь» в числі від 31 липня 1909 р. повідомляла про подробиці цього вчинку: „Во вторник до света вибух знов страшний огонь в нашей громаде. Жертвою пала і наша православна приходска церков. Она сгорела до тла. Церковну утварь и важнейши предмети вирятowano. Церков була асекурована на 20 000 корон. С особливою признательностью следует поднести факт, що месцевий латинський парох Енцингер подчас пожара уо-

йшов в церкву, виратував св. Тайни – наш парох тепер больнои и лечится в Карлсбаде – и занес до костела».²¹⁸

На той період найчисельнішою релігійною громадою у Вижниці були іудеї (хасиди), понад 82 %, але від кого люди чекали найбільше підтримку – писала 12 серпня 1909 німецькомовна газета «*Bukowiner Post*»: «Не скоро зітруться з пам'яті страхи останньої руйнівної пожежі, знову мандрують босі і роздягнуті погорільці вулицями. Бідність не описати. Вижницький люд об'єднує надія на підтримку любимого, гуманного депутата Миколи Василька, також улюбленого міського отця Семанюка та голови повітової управи Феха».²¹⁹

Ця ж газета у своїй замітці від 31 жовтня 1909 р. показала, як саме частково збиралися кошти: «Для погорільців у Вижниці до повітової управи надійшли подальші пожертви від Кіцманської повітової управи, а саме від громади Неполоківці – 50 к[орон], громади Суховерхів – 20 к[орон], громади Іванківці – 20 к[орон], громади Шишківці – 20 к[орон], від громади Орошани – 20 к[орон], від греко-православної парафії Кіцмань – 13 к[орон] 60 г[елерів], від громади Гаврилівці – 11 к[орон] 47 г[елерів], від керівництва школи у Кліводині – 11 к[орон] 21 г[елер], від громади Шипинці – 10 к[орон], від громади Бергомет на Пруті – 10 к[орон], від пана Леона Райха з Гомади Южинець – 5 к[орон], разом з дотеперішніми жертвами – 25306 к[орон] 03 г[елери]».²²⁰

У газетах того часу писали про численні приклади різних благодійних акцій з участю представників різних конфесій. Так, у замітці «Благодійний вечір» німецькомовної газети «*DIE VOLKSWEHR*» від 16 квітня 1910 р. повідомлялось: «Як і скрізь, де є милосердні люди, що мають співчуття до бідних, так і тут у Вижниці з ініціативи пані Райхманн спільно з пані Зуцин 9 квітня цього року в залі готелю «Фріст» на користь місцевої єврейської бідноти було організовано благодійний музичний вечір... Збір від вечора склав 483 к[орони]. Його

Gruss aus Neu-Wiznitz.

планується використати на придбання картоплі для місцевої бідноти. Пожертви надійшли від наступних панів: д-ра Блаукопфа – 15 к[орон], д-ра Кана і д-ра Райхманна – по 10 к[орон], д-ра Пістінера – 7 к[орон], д-ра Крамера, повітового судді Федоровича, бургомістра Фогеля – по 5 к[орон], священика Семанюка – 4 к[орони], Лео Ігеля, офіціанта Глазберга (старшого), офіціанта Бірнберга та банківського службовця Баума – по 3 к [орони]. Крім того, управитель маєтку з Іспаса пан Вайнтрауб привіз 3 підводи картоплі і вніс 10 к[орон] грошима (далі йшли менші внески)».²²¹

Завдяки старанням посла Василька, який неодноразово звертався за допомогою до Міністерства внутрішніх справ про надання державної допомоги, та міжконфесійній толерантності буковинців, їх жертвності, місто Вижниця, за індивідуальними проектами зодчих, було заново зведене з попелу.

Користуючись великою популярністю і повагою жителів Вижниці, православний священик Теодор Семанюк зумів вирішити конфлікт між головним рабином Вижниці Ісраелем і римо-католицький священиком Єнцінгером. Газета «BUKOWINER POST» від 24 жовтня 1909 р. писала про це так:

«Велике занепокоєння панує у Вижниці, тому що стало відомо, що головний рабин [Ісраель] Хаґер покидає Вижницю і хоче змінити своє місцеперебування переселитися до Снятина. Певні неприємності особистого характеру, головню деякі зовсім нездорові доноси безумовно безчесних індивідів спонукали головного рабина до думки про зміну місця перебування на інше поблизу. Місце перебування головного рабина у Вижниці сприяло тому, що у цьому населеному пункті відбувається жвавий прихід іноземців, товарообіг складає приблизно 200000 корон у рік. Це значне джерело доходів господарювання при переселенні рабина буде остаточно втрачено.

Внаслідок цього громадським радником Семанюком була внесена пропозиція про невідкладний розгляд цього питання 21 цього місяця, і депутація під керівництвом бургомістра Фогеля і популярного радника священика [Теодора] Семанюка відправилася на квартиру головного рабина, і попросили його по подальше залишення у Вижниці.

Головний рабин взяв кілька днів для обдумування, перед тим як прийняти остаточне рішення і ми хочемо надіятися, що пан [Ісраель] Хаґер незважаючи на блискучу пропозицію, яку йому запропонували при переселенні до Снятина (наприклад спорудження палацу) залишиться у своєму традиційному місці перебування, де він користується великою симпатією і повагою всього населення без різниці національності, як про це свідчить не тільки крок священика Семанюка, а врешті-решт депутатів повіту та і надалі залишиться у Вижниці».

Акт остаточного вирішення цього конфлікту констатувала ця ж газета від 3 листопада 1909 р.: «З Вижниці повідомляють, що підтверджується вмотивована надія на те, що головний рабин залишиться у Вижниці. Якраз цькування, які організовувалися за особливої підтримки соціал-демократичної та християнсько-соціальної преси, стали тут духом протиставлення. Кінець-кінцем римо-католицький священик його преподобіє

Енцидінгер також подався до головного рабина Хаґера та підтримав прохання всього населення. Всі хто знає становище у Вижниці, добре розуміють, що від'їзд головного рабина означає господарську руїну для багатьох проживаючих у цьому населеному пункті».²²²

Отже, особливістю міжконфесійних відносин буковинців було те, що вони діяли в Австро-Угорській імперії, де, незважаючи на проголошену рівність конфесій, все-таки привілейоване становище займала Римо-Католицька Церква, а в сусідніх державах – Російській імперії і Румунії – Православна. Відповідно у діяльності буковинського православного кліру були й проблеми, оскільки значна частина румунського духовенства симпатизувала Румунії, а певна частина українського духовенства москвофільської орієнтації з надією дивилася на Російську імперію. І лише частина українського духовенства, серед яких були Теодор Семанюк і Степан Маланчук, національно і духовно вважала себе єдиним нероздільним цілим з українським населенням краю і вірно служили йому Божим словом і ділом. Тому навіть в період освідченої австрійської доби Вижниччина зазнала чимало міжетнічних та міжконфесійних непорозумінь, які, правда, не виливалися в такі гострі протистояння, як, скажімо, в сусідній Галичині, де неподільно панувала польська шляхта. У духовну сферу під час служіння своєї пастви священники привнесли елементи політичної і національної боротьби, що особливо стало помітним у другій половині XIX – на початку XX ст. Православні українці, і православні румуни усвідомлювали, що вони належать не тільки до тієї чи іншої релігії, але й до певної нації зі своєю мовою, культурою, традиціями, зрештою, до певної етнічної території.

ВИЖНИЦЬКА ЄВРЕЙСЬКА ГРОМАДА

З XVI ст. в літописах знаходимо багато заборон імміграції євреїв. Так, за часів правління молдовського господаря Петра VI Кульгавого (1537-1594 рр.), а саме у 1579 р., уряд Оттоманської Порти прийняв рішення вигнати усіх євреїв із Молдови. А купці-євреї з Польщі, особливо зі Львова, з великими перепонами потрапляли в Молдову.²²³ Відповідно торгівля сконцентрувалася в руках вірменів. Під час російсько-турецької війни (1768–1774 рр.) іудеї, переважно галицькі, почали стрімкими темпами заселяти Буковину.

У 1774 р. разом зі всією Буковиною Вижниця увійшла до складу Австрійської імперії. У місті вже поселилося 56 єврейських сімей (191 особа), у 1795 р. їх було вже 60 (208 осіб), а в 1776 р. – 108 сімей. У цей самий час у Вижниці проживало 65 християнських родин.²²⁴

З прилученням Буковини до Галичини (1786–1849 рр.) переселення з Галичини дозволялось тільки тим «жидам», які бажали займатися землеробством. Між іншим, на Буковину бажали проникнути й інші галицькі євреї, так місцеві жителі були звільнені від військової повинності, платили менші податки.²²⁵ У зв'язку з цим влада розпорядилася виселити всіх «жидів», які прибули після 1 ли-